

Instytut Matematyki, Fizyki i Chemii
Zakład Chemii

Laboratorium chemii technicznej

Ćwiczenie laboratoryjne
pH roztworów

Opracowali:
dr inż. Andrzej Kozłowski
dr inż. Agnieszka Kalbarczyk-Jedynak
dr Magdalena Ślęczka-Wilk
dr inż. Konrad Ćwirko
mgr inż. Czesław Wiznerowicz
Grażyna Gorzycka

KIEROWNIK
Zakładu Chemii
Agnieszka Kalbarczyk-Jedynak
dr inż. Agnieszka Kalbarczyk-Jedynak

Szczecin 2023

KARTA ĆWICZENIA

1	Powiązanie z przedmiotami: ESO/25, 27 DiRMiUO/25, 27 EOUnIE/25, 27		
	Specjalność/Przedmiot	Efekty kształcenia dla przedmiotu	Szczegółowe efekty kształcenia dla przedmiotu
	ESO/26 Chemia wody, paliw i smarów	EKP3 K_U014, K_U015, K_U016.	SEKP3 – Wskaźniki jakości wody; SEKP6 – Wykonywanie oznaczeń wybranych wskaźników jakości wody technicznej;
	DiRMiUO/26 Chemia wody, paliw i smarów	EKP3 K_U014, K_U015, K_U016.	SEKP3 – Wskaźniki jakości wody; SEKP6 – Wykonywanie oznaczeń wybranych wskaźników jakości wody technicznej;
	EOUnIE/26 Chemia wody, paliw i smarów	EKP3 K_U014, K_U015, K_U016.	SEKP3 – Wskaźniki jakości wody; SEKP6 – Wykonywanie oznaczeń wybranych wskaźników jakości wody technicznej;
2	Cel ćwiczenia: opanowanie podstawowych pojęć chemicznych związanych z roztworami kwasów, zasad i soli oraz nabycie praktycznych umiejętności z zakresu: <ul style="list-style-type: none"> – ustalania odczynu i pomiaru pH roztworów, – obliczania pH roztworów mocnych i słabych kwasów oraz zasad, – ustalania odczynu poszczególnych typów soli po hydrolizie na podstawie reakcji, – obliczanie pH konkretnych roztworów soli i mieszanin buforowych. 		
3	Wymagania wstępne: ogólna wiedza dotycząca pH, odczynu roztworu, hydrolizy wyniesiona ze szkoły średniej, znajomość kluczowych zagadnień dysocjacji jonowej opanowana na wcześniejszych ćwiczeniach, znajomość zasad pracy w laboratorium chemicznym		
4	Opis stanowiska laboratoryjnego: zestaw szkła laboratoryjnego, zestaw odczynników i indykatorów do badania pH i hydrolizy,		
5	Ocena ryzyka: prawdopodobieństwo oparzenia chemicznego wynikające z kontaktu z 0,2 M kwasem siarkowym jest bardzo małe, skutki – nikłe, Końcowa ocena – ZAGROŻENIE BARDZO MAŁE Wymagane środki zabezpieczenia: <ol style="list-style-type: none"> 1. Fartuchy, rękawice i okulary ochronne. 2. Środki czystości BHP, ręczniki papierowe. 		
6	Przebieg ćwiczenia: <ol style="list-style-type: none"> 1. Zapoznanie się z instrukcją stanowiskową (załącznik 1). 2. Przeprowadzenie doświadczeń przewidzianych w instrukcji. 		
7	Sprawozdanie z ćwiczenia: <ol style="list-style-type: none"> 1. Opracować ćwiczenie zgodnie z poleceniami zawartymi w instrukcji stanowiskowej. 2. Rozwiązać poleczone zadanie i/lub odpowiedzieć na pytania zamieszczone w zestawie zadań i pytań do samodzielnego wykonania przez studenta. 		
8	Archiwizacja wyników badań: sprawozdanie z ćwiczeń, opracowane zgodnie z obowiązującymi w pracowni zasadami, należy złożyć w formie pisemnej prowadzącemu zajęcia na następnych zajęciach.		

9	<p>Metoda i kryteria oceny:</p> <p>a) EKP1, EKP2 – kontrola znajomości podstawowych pojęć chemicznych dotyczących pH i hydrolizy na zajęciach,</p> <p>b) SEKP4 – szczegółowy efekt kształcenia studenta oceniony zostanie na podstawie przedstawionych w sprawozdaniu obserwacji, wniosków oraz rozwiązań zadań i problemów poleconych do samodzielnego rozwiązania/ opracowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocena 2,0 – student ma ogólną wiedzę dotyczącą pH oraz hydrolizy soli, ale nie potrafi jej wykorzystać w praktyce do rozwiązania podstawowych problemów, – ocena 3,0 – posiada podstawową wiedzę chemiczną dotyczącą pH oraz hydrolizy soli i potrafi wykorzystać ją w małym zakresie do rozwiązywania potencjalnych problemów w swojej specjalności, – ocena 3,5 – 4,0 – posiada poszerzoną wiedzę chemiczną z zakresu pH, hydrolizy soli i potrafi ją wykorzystać w podstawowym stopniu do ustalania odczynu i obliczania pH różnych roztworów elektrolitów oraz rozwiązywaniu problemów na statku, – ocena 4,5 – 5,0 – posiada kompletną wiedzę chemiczną z zakresu pH i hydrolizy soli oraz potrafi stosować w praktyce złożoną wiedzę chemiczną do ustalania i obliczania pH poszczególnych roztworów kwasów, zasad, soli oraz roztworów buforowych oraz rozwiązywania złożonych problemów,
10	<p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kozłowski A., Instrukcja stanowiskowa do ćwiczeń laboratoryjnych: <i>pH roztworów. Reakcje soli z wodą</i>, AM Szczecin, 2013. 2. Stundis H., Trzeźniowski W., Żmijewska S.: <i>Ćwiczenia laboratoryjne z chemii nieorganicznej</i>. WSM, Szczecin 1995. 3. Śliwa A., <i>Obliczenia chemiczne. Zbiór zadań</i>. PWN Warszawa, 1994. 4. Jones L., Atkins P., <i>Chemia ogólna. Cząsteczki, materia reakcje</i>, WN PWN, Warszawa, 2004. 5. Bielański A., <i>Chemia ogólna i nieorganiczna</i>, PWN, Warszawa, 1996. 6. Kozłowski A., <i>Materiały dydaktyczne z chemii technicznej</i>, opracowane dla potrzeb zajęć audytoryjnych (nie publikowane).
11	Uwagi

ZAŁĄCZNIK 1 – INSTRUKCJA

1. ZAKRES ĆWICZENIA

Zagadnienia i słowa kluczowe:

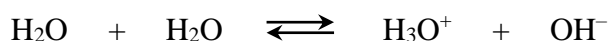
- iloczyn jonowy,
- pojęcie i skala pH,
- odczyn roztworu kwasów, zasad oraz soli i sposoby jego ustalania (indykatory),
- mocne i słabe kwasy oraz zasady.

2. WPROWADZENIE TEORETYCZNE DO ĆWICZENIA

2.1. Wykładnik stężenia jonów wodorowych (pH)

2.1.1. Iloczyn jonowy wody

Woda jest bardzo słabym elektrolitem amfoterycznym i ulega autodysocjacji według schematu:

Równowagę między jonami H_3O^+ i OH^- a niedysocjowaną wodą możemy wyrazić stałą równowagi autojonizacji wody

$$K_C = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+] \cdot [\text{OH}^-]}{[\text{H}_2\text{O}]^2}$$

Stężenie czystej wody jest wielkością stałą więc iloczyn $K_C[\text{H}_2\text{O}]^2 = K_w$ jest też wielkością stałą i zwany jest iloczynem jonowym wody. Wartość iloczynu jonowego wody w temperaturze 298K wynosi $1 \cdot 10^{-14}$

$$K_w = K_C[\text{H}_2\text{O}]^2 = [\text{H}_3\text{O}^+] \cdot [\text{OH}^-] = 1.00 \cdot 10^{-14}$$

Ponieważ w czystej wodzie stężenia jonów hydroniowych i wodorotlenowych są w równowadze (mają jednakowe wartości), to z wartości iloczynu jonowego wynika, że ich stężenia wynoszą

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = [\text{OH}^-] = 1,00 \cdot 10^{-7} \text{ mol/dm}^3$$

Podobnie jak w czystej wodzie, we wszystkich roztworach obojętnych, $[\text{H}_3\text{O}^+] = 10^{-7} \text{ mol/dm}^3$. W roztworach kwaśnych $[\text{H}_3\text{O}^+] > 10^{-7} \text{ mol/dm}^3$, a w roztworach zasadowych $[\text{H}_3\text{O}^+] < 10^{-7} \text{ mol/dm}^3$.

Ponieważ posługiwanie się tak małymi stężeniami jest niewygodne, przyjęte jest w chemii operowanie ujemnym logarytmem dziesiętnym stężenia jonów hydroniowych (według Sörensena)

$\text{pH} = -\log [\text{H}^+]$ lub bardziej poprawnie $\text{pH} = -\log [\text{H}_3\text{O}^+]$
i analogicznie

$$\text{pOH} = -\log [\text{OH}^-]$$

Logarytmując iloczyn jonowy wody otrzymujemy prostą zależność

$$\text{pH} + \text{pOH} = 14$$

Zależność ta pozwala na przeliczanie pH na pOH i na odwrót, np. $\text{pOH} = 14 - \text{pH}$.

Wraz ze wzrostem temperatury dysocjacja elektrolityczna wody rośnie. Świadczy o tym wzrost wartości iloczynu jonowego wody (K_w) ze wzrostem temperatury.

Tabela 1

Iloczyn jonowy wody w różnych temperaturach

Temp. K	293	298	313	353	373
K_w	$8,6 \cdot 10^{-15}$	$1,0 \cdot 10^{-14}$	$1,3 \cdot 10^{-13}$	$3,4 \cdot 10^{-13}$	$7,4 \cdot 10^{-12}$

W przypadku wodnych roztworów elektrolitów o mocy jonowej $J = 0$ i współczynniku $F \neq 1$ obliczanie wartości pH, przy zastosowaniu wymienionych uproszczonych wzorów na H_3O^+ i pH, może doprowadzić do znacznych odchyłeń od rzeczywistych wartości. Stwierdzenie powyższe dotyczy przypadku, gdy w roztworze obecne są jony o dużym ładunku. W takich okolicznościach należy stosować wyrażenie na stałą aktywności uwzględniającą moc jonową, która daje określone wartości współczynników aktywności. Do obliczeń aktywności jonów hydroniowych H_3O^+ wówczas należy stosować zależność

$$a_{\text{H}_3\text{O}^+} = [\text{H}_3\text{O}^+] \cdot f_{\text{H}_3\text{O}^+}$$

gdzie:

- $f_{\text{H}_3\text{O}^+}$ – współczynnik aktywności jonów hydroniowych,
- $[\text{H}_3\text{O}^+]$ – stężenie jonów hydroniowych w stanie równowagi.

Logarytmując zależność (1) otrzymuje się rzeczywistą wartość p_aH roztworu.

$$\text{p}_a\text{H} = \text{pH} - \log f_{\text{H}_3\text{O}^+}$$

gdzie:

- pH – ujemny logarytm ze stężenia jonów hydroniowych,
- $f_{\text{H}_3\text{O}^+}$ – współczynnik aktywności jonów hydroniowych.

W obecności jonów obcych p_aH roztworów kwasów i wodorotlenków różni się wyraźnie od wielkości pH wskutek zwiększenia mocy jonowej roztworów.

2.1.2. Skala pH

Skala pH jest ilościową skalą kwasowości i zasadowości wodnych roztworów związków chemicznych, która oparta jest ona na aktywności jonów hydroniowych $[H_3O^+]$ w roztworach wodnych. Tradycyjnie pH definiuje się jako:

$$pH = -\log[H_3O^+]$$

czyli ujemny logarytm dziesiętny stężenia jonów hydroniowych, wyrażonego w molach na decymetr sześcienny. Współcześnie nie jest to jednak ścisła definicja tej wielkości.

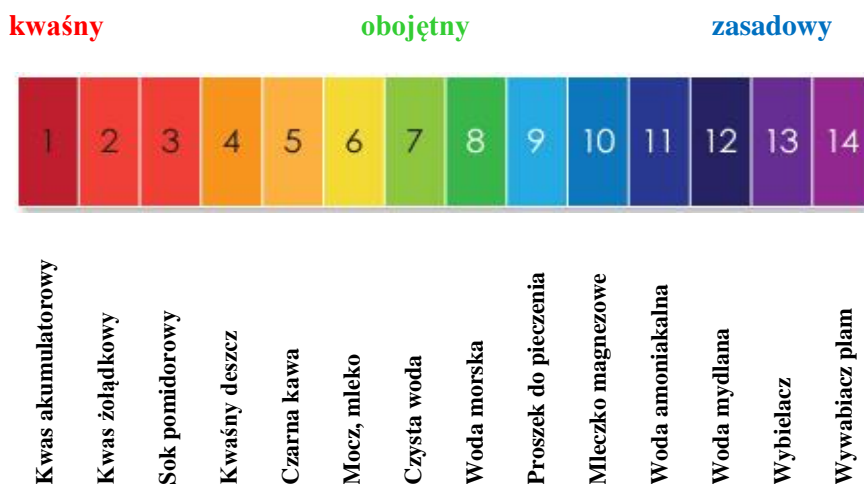
Skala pH obejmuje roztwory od mocno kwaśnych o $pH = 0$ ($[H_3O^+] = 10^0 \text{ mol/dm}^3$) do roztworów mocno alkalicznych o $pH = 14$ ($[H_3O^+] = 10^{-14} \text{ mol/dm}^3$). Dla roztworów obojętnych $pH = 7$ ($[H_3O^+] = 10^{-7} \text{ mol/dm}^3$).

W bardziej stężonych roztworach mocnych kwasów i wodorotlenków skala pH może sięgać poza podane granice 0 i 14.

Rys. 1. Zakresy odczynów pH roztworu oraz odpowiadające im barwy wskaźnika uniwersalnego

Dla zobrazowania typowego odczynu roztworów spotykanych w technice i codziennym życiu na rys. 2. przedstawiono tabelę, w której roztworom tych związków przypisano wartości skali pH oraz odpowiadające barwy wskaźnika uniwersalnego.

Rys. 2. Typowe odczyny roztworów

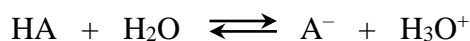
2.1.3. Równanie Hendersona–Hasselbalcha

Równanie Hendersona–Hasselbalcha jest to równanie wiążące wartość pH z mocą kwasu (pK_a). Jest ono przydatne do oszacowania pH buforu oraz odnajdywania pH równowagi reakcji chemicznych. Równanie to ma postać:

$$pH = pK_a + \log \frac{[A^-]}{[HA]}$$

gdzie:

- pK_a – $-\log(K_a)$,
- K_a – jest stałą dysocjacji kwasu, która dla reakcji.

wynosi:

$$pK_a = -\log(K_a) = -\log\left(\frac{[H_3O^+][A^-]}{[HA]}\right)$$

gdzie:

- $[A^-]$ – oznacza stężenie anionów utworzonych z reszt kwasowych,
- $[HA]$ – stężenie niezdisocjowanej formy kwasu.

Równania tego nie można stosować dla silnych zasad i kwasów (wartości pK różniące o kilka jednostek od 7), silnie rozcieńczonych lub stężonych roztworów (mniej niż 1 mM lub więcej niż 1 M) oraz w przypadku dużych różnic w proporcji kwas/zasada (więcej niż 1000 do jednego). W takich warunkach traci jednak również sens fizyczny sama skala pH.

3. WYKONANIE ĆWICZENIA

Doświadczenie 1 – Badanie barwy wskaźnika w roztworach słabego kwasu i słabego wodorotlenku

Materiały i odczynniki:

Statyw z probówkami, cylinder miarowy, roztwory: kwas octowy (0,1M CH₃COOH), wodorotlenek amonu (0,1M NH₄OH), wskaźniki: oranż metylu, czerwien metylu, lakmus, fenoloftaleina, wskaźnik uniwersalny.

Wykonanie:

Do pięciu probówek wlać po 4 cm³ kwasu octowego (0,1M CH₃COOH), do następných pięciu taką samą ilość (4 cm³) roztworu wodorotlenku amonu (0,1M NH₄OH). Ustawić probówki w statywie w taki sposób, aby za probówką z kwasem octowym umieszczona została probówka zawierająca roztwór wodorotlenku amonu. Następnie do każdej pary probówek (z kwasem i zasadą) dodawać kolejno po trzy krople wskaźnika podanego w tabeli.

Tabela 5

Zestawienie wyników doświadczenia 1

Nr	Wskaźnik	Obserwowane barwy wskaźników w probówkach		Zakres stosowalności wskaźnika
		CH ₃ COOH	NH ₄ OH (NH ₃ ·H ₂ O)	
1.	Oranż metylu			
2.	Czerwień metylu			
3.	Lakmus			
4.	Fenoloftaleina			
5.	Uniwersalny			

Opracowanie wyników:

1. Zaobserwowane barwy wskaźników umieścić w tabeli 5.
2. Podaj zakres stosowalności (zakres pH) w którym następuje zmiana charakterystycznej barwy danego wskaźnika.
3. Obliczyć pH wodnego roztworu kwasu octowego o stężeniu 0,01 mol/dm³ jeżeli wiadomo, że stała dysocjacji tego kwasu wynosi, $K_a = 1,8 \cdot 10^{-5}$.
4. Obliczyć pH wodnego roztworu wodorotlenku amonu o stężeniu 0,01 mol/dm³ jeżeli wiadomo, że stała dysocjacji tego wodorotlenku wynosi, $K_b = 1,8 \cdot 10^{-5}$.

Doświadczenie 2 – Zastosowanie wybranych metod określania pH do roztworów o odczynie kwaśnym i zasadowym

Materiały i odczynniki:

Zlewki o pojemności 50 cm³, cylinder miarowy, roztwory: kwas octowy (0,1M CH₃COOH), wodorotlenek amonu (0,1M NH₄OH), wskaźniki: papierek lakmusowy obojętny, papierki wskaźnikowe o wybranym zakresie (0 – 6; 7 – 14), roztwór alkoholowy wskaźnika uniwersalnego, pH-metr.

Wykonanie:

Do pierwszej zlewki o pojemności 50 cm³ wlać 10cm³ roztwór kwasu octowego (0,1M CH₃COOH), do drugiej zlewki o tej samej pojemności wlać 10 cm³ roztworu wodorotlenku amonu (0,1M NH₄OH). Następnie w obu zlewkach określić pH roztworów za pomocą: papierków wskaźnikowych, wskaźnika uniwersalnego i pH-metru.

Opracowanie wyników:

Otrzymane wyniki zestawić w tabeli:

L.p.	Metody pomiarów	Roztwór o odczynie kwaśnym CH ₃ COOH	Roztwór o odczynie zasadowym NH ₄ OH
1	Papierek lakmusowy obojętny*		
3	Papierki wskaźnikowe o wybranym zakresie		
4	Wskaźnik uniwersalny (roztwór alkoholowy)		
5	pH-metr		

*Papierek lakmusowy obojętny barwi się w środowisku kwaśnym na różowo, w zasadowym na niebiesko.

Doświadczenie 3 (teoretyczne) – Obliczanie wartości pH roztworów mocnych kwasów i mocnych wodorotlenków oraz wartości pH i pOH roztworów, w których podane są odpowiednio stężenia jonów H₃O⁺ oraz jonów OH⁻

Opracowanie doświadczenia 3:

1. Obliczyć pH roztworu HClO₄ o stężeniu 0,1 mol/dm³.
2. Obliczyć pH roztworu KOH o stężeniu 0,01 mol/dm³.
3. Obliczyć pH roztworu Sr(OH)₂ o stężeniu 0,01 mol/dm³.
4. Obliczyć pH i pOH roztworu, w którym stężenie jonów OH⁻ wynosi 4,5 · 10⁻² mol/dm³.
5. Obliczyć pH i pOH roztworu, w którym stężenie jonów H₃O⁺ wynosi 2,0 · 10⁻² mol/dm³.

4. OPRACOWANIE ĆWICZENIA

1. Opracować sprawozdanie zgodnie z wytycznymi zawartymi w części doświadczalnej.
2. Formatkę z tematem ćwiczenia i nazwiskami członków zespołu umieścić jako pierwszą stronę sprawozdania.
3. Po zwięzłym opracowaniu części teoretycznej w sprawozdaniu umieścić opracowanie poszczególnych doświadczeń oraz rozwiązane zadanie/zadania dodatkowe podane przez prowadzącego.

5. FORMA I WARUNKI ZALICZENIA ĆWICZENIA LABORATORYJNEGO

1. Zaliczenie tzw. „wejściówki” przed przystąpieniem do wykonania ćwiczenia.
2. Złożenie poprawnego sprawozdania pisemnego z wykonanego ćwiczenia (zgodnie z wytycznymi do opracowania sprawozdania wg. <https://www.am.szczecin.pl/pl/jednostki/instytut-matematyki-fizyki-i-chemii/zaklad-chemii/dydaktyka/chemia-techniczna/chemia-tech-lab/>) na następnych zajęciach.

I. Przykłady zadań z rozwiązaniami

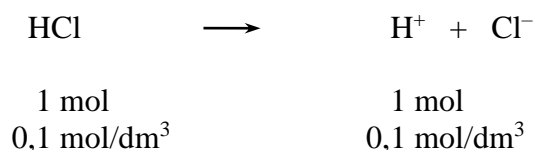
Obliczanie pH roztworów mocnych kwasów i mocnych wodorotlenków

Z definicji wynika, że mocne elektrolity są w całości zdysocjowane na jony, zatem dla kwasu jednoprotonowego H – R stężenie jonów wodorowych $[H^+]$ jest równe stężeniu początkowemu kwasu. Podobnie w przypadku wodorotlenków, stężenie jonów wodorotlenowych jest równe stężeniu początkowemu wodorotlenku.

Przykład 1

Obliczyć pH 0,01 molowego roztworu kwasu solnego.

Rozwiązanie:

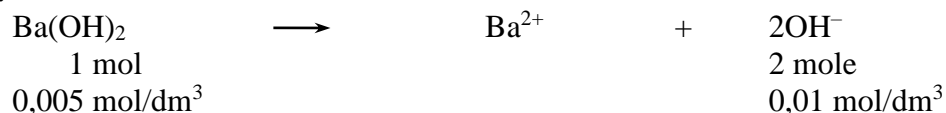

Skoro $[H^+] = 0,01 \text{ mol/dm}^3 = 10^{-2}$ to $\text{pH} = -\log[H^+] = -\log 10^{-2} = -(-2) = 2$
Odp. Wykładnik pH = 2.

Przykład 2

Obliczyć wykładnik stężenia jonów wodorowych roztworu wodorotlenku baru o stężeniu $0,005 \text{ mol/dm}^3$.

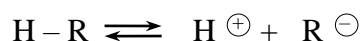
Rozwiązanie:

Skoro $[\text{OH}^-] = 0,01 \text{ mol/dm}^3 = 10^{-2}$ to $\text{pOH} = 2$, stąd $\text{pH} = 14 - 2 = 12$
Odp. Wykładnik pH = 12.

Obliczanie pH roztworów słabych kwasów i słabych wodorotlenków

W przypadku słabych kwasów i słabych wodorotlenków stężenie jonów wodorowych limitowane jest stałą dysocjacji kwasowej:

$$K_a = \frac{[H^+][R^-]}{[H-R]}$$

Jednakże nie znane jest stężenie równowagowe: jonów wodorowych $[H^+]$, reszty kwasowej $[R^-]$ ani kwasu $[H-R]$. Z równania dysocjacji wiemy tylko, że;

$[H^+] = [R^-]$, oraz $[H-R] = C_0 - [H^+]$ (pod warunkiem, że jony H^+ pochodzą tylko od kwasu).

Podstawmy te zależności do równania na stałą dysocjacji:

$$K_a = \frac{[\text{H}^+]^2}{c_0 - [\text{H}^+]}$$

Otrzymaliśmy w ten sposób równanie kwadratowe (po przekształceniu) z jedną niewiadomą ($[\text{H}^+]$). W zależności od mocy kwasu równanie to można uprościć (ale tylko gdy błąd obliczeń ze wzoru uproszczonego będzie mniejszy od 5%).

Należy rozpatrzeć następujące przypadki:

a) kwasy słabe o umiarkowanym stężeniu:

Jeżeli kwas jest słaby, wtedy niewielka jego część ulega dysocjacji. Możemy przyjąć, że $c_0 - [\text{H}^+] = c_0$. Wzór na K_a uprości się do postaci:

$$K_a = \frac{[\text{H}^+]^2}{c_0} \quad \text{czyli} \quad [\text{H}^+] = \sqrt{K_a c_0}$$

b) kwasy o średniej mocy:

Dla kwasów o średniej mocy, należy stężenie jonów wodorowych obliczyć z przekształconego wzoru na K_a :

$$K_a C_0 - K_a [\text{H}^+] = [\text{H}^+]^2 \quad \text{czyli} \quad [\text{H}^+]^2 + K_a [\text{H}^+] - K_a C_0 = 0$$

Po rozwiązaniu równania kwadratowego, wartość $[\text{H}^+]$ obliczamy ze wzoru:

$$[\text{H}^+] = \frac{-K_a + \sqrt{K_a^2 + 4K_a C_0}}{2}$$

Przykład 3

Oblicz wykładnik pH jednoprotowego słabego kwasu HR ($K_c = 10^{-5} \text{ mol/dm}^3$) wiedząc, że jego początkowe stężenie wynosi $0,4 \text{ mol/dm}^3$.

Rozwiązanie:

Korzystając ze wzoru: $[\text{H}^+] = (K_c C_0)^{\frac{1}{2}}$ obliczamy, że $[\text{H}^+] = 2 \cdot 10^{-3} = 0,002 \text{ mol/dm}^3$.
Stąd: $\text{pH} = -\log[\text{H}^+] = -\log 2 \cdot 10^{-3} = -0,3 + 3 = 2,7$

Odp. Wykładnik pH = 2,7

Przykład 4

Oblicz pH roztworu NH_4NO_3 o stężeniu $0,001 \text{ mol/dm}^3$, wiedząc, że $K_z = 1,7 \cdot 10^{-5}$

Rozwiązanie:

Można skorzystać z wcześniej wyprowadzonego i podanego w tabeli 3. gotowego wzoru na obliczanie pH dla soli mocnego kwasu i słabej zasady:

$$\text{pH} = 7 + \frac{1}{2} \log K_z - \frac{1}{2} \log C_s = 7 + \frac{1}{2} (0,2 - 5) - \frac{1}{2} (-3) = 6,1$$

Odp. Wykładnik pH = 6,1

II. Zadania i pytania do samodzielnego wykonania przez studenta

1. Jakie jest pH roztworu, jeżeli:
  - a) $[\text{H}_3\text{O}^+] = 5,50 \cdot 10^{-6} \text{ mol/ dm}^3$,
  - b) $[\text{OH}^-] = 1,82 \cdot 10^{-9} \text{ mol/ dm}^3$?
2. Jakie jest stężenie jonów H_3O^+ i OH^- w $t = 25^\circ\text{C}$ w roztworach:
  - c) 0,005 molowym roztworze $\text{Ba}(\text{OH})_2$,
  - d) 0,055 molowym roztworze KOH ?
3. Jakie jest pH:
  - a) krwi ludzkiej, w której stężenie jonów oksoniowych wynosi $4 \cdot 10^{-8} \text{ mol/dm}^3$
  - b) 0,03 molowego roztworu HCl ,
  - c) 0,05 molowego roztworu KOH .
4. Obliczyć stężenie molowe roztworu wodorotlenku potasu, którego $\text{pH} = 12$.
5. Obliczyć pH roztworu otrzymanego po rozpuszczeniu 0,05 g NaOH w $0,5 \text{ dm}^3$ wody.
6. Obliczyć pH i stopień dysocjacji kwasu octowego, CH_3COOH w jego roztworze o stężeniu $0,2 \text{ mol/ dm}^3$; stała dysocjacji $K_{c, \text{CH}_3\text{COOH}} = 1,8 \cdot 10^{-5}$.
7. Obliczyć wartość pH roztworu kwasu jednoprotowego o stężeniu $0,01 \text{ mol/dm}^3$, wiedząc, że stała dysocjacji tego kwasu wynosi $K_a = 5,0 \cdot 10^{-3}$.